

ROZDZIAŁ 2

KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI W ŚWIETLE KONCEPCJI ORDOLIBERALNYCH

Wprowadzenie

Ostatnie dekady rozwoju gospodarek światowych naznaczone były transformacją do gospodarek wykazujących wysokie poziomy produktywności. Przyczyny tego stanu upatruje się głównie w intensyfikowaniu się sił konkurencji na poszczególnych rynkach¹, które wymuszają wprowadzanie nowych technologii. Wobec tego zasadnym staje się postawienie pytania jakie warunki gospodarcze najbardziej sprzyjają wzmacnianiu się sił konkurencji rynkowej.

Pojęcie konkurencyjności gospodarek wykorzystywane jest do oceny ich kondycji ekonomicznej i analizowane jest poprzez poszukiwanie sposobów osiągnięcia jak najwyższych poziomów pozycji jak i zdolności konkurencyjnej. Konkurencyjność gospodarki wyznaczana jest przez siłę konkurencji w poszczególnych jej działach i gałęziach. Jednakże, w naturze podmiotów gospodarczych leży unikanie warunków, w których muszą być one poddane wymogom konkurencji i poszukiwanie możliwości skorzystania z renty. Pogoń za rentą obniża jednak produktywność działania jednostek gospodarujących oraz czyni alokację zasobów wytwórczych nieoptymalną. W warunkach, kiedy żaden z funkcjonujących podmiotów nie może wykorzystać przewagi rynkowej rodzi się konkurencja, która wymusza ciągły wzrost produktywności. Inaczej, wyższa produktywność jest rezultatem konkurencji, która eliminuje możliwość osiągnięcia renty i wymusza szybką oraz efektywną realokację zasobów, jak i poszukiwanie i wprowadzanie nowych technologii.

W koncepcjach ordoliberalnych ład gospodarczy podporządkowany jest materialnemu celowi gospodarowania, jak i nadrzędnym wartościom społecznym. Idee ordoliberalne, leżące u podstaw społecznej gospodarki rynkowej konstytuują wolność jednostki w życiu społeczno – gospodarczym, co realizuje się w warunkach, w których decyzje i działania pojedynczych jednostek nadają kształt procesom gospodarczym. Zabezpieczenie wolności gospodarczej realizuje się w konstruktywistycznym podejściu do tworzenia konkurencyjnego porządku gospodarczego. Konkurencyjny ład gospodarczy zmierza do stworzenia warunków pełnej konkurencji między podmiotami, gdzie rentowność gospodarcza osiągnięta jest jedynie w wyniku zwiększania produktywności, przy czym równocześnie niska efektywność podmiotów gospodarczych, poprzez upadłość, eliminuje je z rynku. Ponadto, zasady polityki gospodarczej w ramach koncepcji ordoliberalnych spełniają wymogi teoretycznej spójności i wykonalności.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie konkurencyjnego ładu gospodarczego wypracowanego w ramach teorii ordoliberalnych jako podejścia właściwego do zastosowania dla podnoszenia konkurencyjności gospodarki i wyzwań związanych z nową erą. W pierwszej jego części zostanie przedstawione ujęcie konkurencyjności, następnie wprowadzenie do

---

¹ Remarks by Chairman Alan Greenspan, *Structural change in the new economy*, Before the National Governors' Association, 92nd Annual Meeting, State College, Pennsylvania, July 11, 2000.

ordoliberalizmu jako teoretycznych podstaw konkurencyjnego ładu gospodarczego, a w części końcowej wyszczególnienie pryncypiów konkurencyjnego ładu gospodarczego z punktu widzenia realizacji celu osiągnięcia wyższej konkurencyjności gospodarki.

Tezą artykułu jest stwierdzenie, że podstawą osiągnięcia przez gospodarkę wysokiego wzrostu konkurencyjności jest wzmocnienie sił konkurencji poprzez stworzenie i zabezpieczenie warunków rozwoju wolności gospodarczej.

Podejście do konkurencyjności gospodarki

Koncepcja konkurencyjności wyrasta jako efekt zmieniającego się otoczenia napędzanego przez globalizację, postępy w dziedzinie komunikacji, swobodny przepływ wiedzy, idei, wartości, praktyk między przedsiębiorstwami jak i wewnątrz nich, otoczenia, które z jednej strony pobudza konkurencję, a z drugiej stanowi źródło renty. Stąd, wyrasta potrzeba ustanowienia zasad gry rynkowej, która miałaby sprzyjać wzrostowi produktywności i konkurencyjności.

Nie jest celem niniejszego rozdziału analizowanie konkurencyjności definicyjnie. Kategoria konkurencyjności zostanie oparta na pojęciu wypracowanym przez instytucje, bodaj, najpełniej praktycznie ją wykorzystującą – Komisję Europejską. Konkurencyjność gospodarki przyjęta w ramach prac nad Strategią Lizbońską rozumiana jest jako występowanie takich warunków, w których mamy do czynienia z gospodarką o wysokiej, zrównoważonej stopie produktywności.²

Na rzecz zwiększenia konkurencyjności czynione są starania w kierunku zaadoptowania gospodarek unijnych do zmian strukturalnych, realokacji działalności przemysłowej do gospodarek rozwijających się, przemieszczania zasobów siły roboczej i zasobów kapitału do nowych przemysłów, ryzyka związanego z procesem dezindustrializacji. Konkurencyjność określana jest głównie wzrostem produktywności w poszczególnych sektorach gospodarek UE, i stąd, szczególnie, jej zdolnością do strukturalnych dostosowań. Dlatego dla wypracowania wyższych poziomów konkurencyjności UE szuka sposobów sprawniejszego funkcjonowania na takich obszarach jak innowacyjność, technologie ICT, przedsiębiorczość, konkurencja, edukacja i szkolenia.

W „walce” o wzrost konkurencyjności uwidacznia się zróżnicowanie warunków do jej prowadzenia w poszczególnych gospodarkach krajów członkowskich. W Tabeli 1. zostały przedstawione wskaźniki produktywności dla wybranych krajów w okresie 1997-2006.

Tabela 1. Produktywność pracy (PKB wg PPP na osobę zatrudnioną w stosunku do EU-27, EU-27 = 100) dla wybranych gospodarek

Obszar gospodarczy	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Strefa euro (16)	117,4	117,2	116,0	114,6	113,1	112,2	111,5	110,4	110,6	110,3	110,0	109,7
Niemcy	114	112,4	111,7	107,9	106,6	106,2	108,5	108,1	109,2	108,6	107,2	106,9
Czechy	60,4 ^e	60,1 ^e	61,8	61,7	63,2	62,9	66,4	68	68,5	69,8	71,8	73,1
Węgry	61,5 ^e	62,5 ^e	61,8	64,5	67,7	70,6	71,6	72	72,3	73	73,1	74
Polska	46,7 ^e	47,7 ^e	49,3	50,8	52,1	53,9	60	61,5	61,3 ^b	61,2	60,9	61,5
Słowacja	54,4	56,2	56,5	57,9	60,4	62,5	63,3	65,5	68,6	71,6	75	77,5
Wielka Brytania	108,8	109	108,9	110,6	111,6	112	112,4	113,6	112,2	111,9	111,8	113,1
USA	138,9	140	141,9	139,8	137,9	137,6	139,4	140,6	141,4	141,1	140,4 ^f	142,3 ^f

f- przewidywania, b - przerwa w szeregu

Źródło: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb030> (na dzień 18.05.2009)

² http://europa.eu/scadplus/glossary/competitiveness_en.htm.

Na podstawie informacji zobrazowanych w powyższej tabeli można jednoznacznie wskazać na Stany Zjednoczone jako na gospodarke, w której realizowany jest cel stosunkowo wysokiego i stałego wzrostu produktywności pracy. Kraje strefy euro, Niemcy oraz Wielka Brytania, choć wykazywały wzrosty produktywności w stosunku do produktywności UE-27 to ich zmiany były nierównomierne i dla ostatnich lat malejące. Polska, Czechy, Słowacja i Węgry notują istotnie niższą produktywność w stosunku do krajów UE-27, choć wyraźnie widać, że w trzech ostatnich produktywność stale wzrasta.

Kluczową kwestią jest rozróżnienie ogólnych warunków gospodarczych, w których przeprowadzany jest pomiar konkurencyjności podmiotów.

W cyklu implementowania reform strukturalnych 2005 – 2007 uwidacznia się zarówno pozytywny jak i negatywny obraz wdrażania strategii na rzecz wzrostu konkurencyjności (Strategii Lizbońskiej).³

Ordoliberalne koncepcje zasad polityki gospodarczej na rzecz wzrostu konkurencyjności gospodarki

Z punktu widzenia (roli państwa) tworzenia w gospodarce warunków najbardziej sprzyjających osiągnięciu wysokiej, zrównoważonej stopy produktywności za odwołaniem się do koncepcji ordoliberalnych przemawiają następujące powody:

1. W ostatnich dekadach keynesizm mimo odrodzenia swoich koncepcji stracił na znaczeniu w debatach gospodarczych. Jak również, stojące w opozycji, monetaryzm M. Friedmana oraz ekonomia podaży z lat 80-tych nie utrzymały swojej pozycji. Koncepcje liberalne jako teoretyczne podstawy tworzenia się ładu gospodarczego zostały mocno skrytykowane zarówno w literaturze jak i w debatach na temat polityki gospodarczej (Sadowski, 2003). Nadmienić także trzeba przeprowadzoną przez J. Stiglitz krytykę „niewidzialnej ręki rynku” A. Smitha, której mechanizm w ramach wolnego rynku powoduje samoistne osiągnięcie wysokiej efektywności (Stiglitz, 2004).
2. Tworzenie warunków gospodarczych przez niespójne i izolowane od siebie działania, zmierzające do rozwiązań wybranych części bieżących problemów sprawia tworzenie nowych problemów. W braku konsekwencji, spójności i jednolitości polityki ujawnia się wysoka nieskuteczność podejmowanych działań w ramach polityki gospodarczej oraz prowadzi to do ciągłych interwencji w proces gospodarowania.
3. Efektywność gospodarowania oraz ukształtowanie porządku konkurencji wymaga nie tylko potrzeby wyzwania w duchu liberalizmu spontanicznych przedsięwzięć podmiotów gospodarczych, ale również wykazuje konieczność wprowadzania przez państwo naczelnych zasad wyznaczających ład gospodarczy. Tak pojmowane konstruktywistyczne podejście do tworzenia konkurencyjnego ładu gospodarczego, ordoliberalizm jako wyższe rozwinięcie liberalizmu, kształtujące jego misję i dalszy rozwój, w którym wolność i spontaniczność podmiotów gospodarujących oraz działanie wolnego rynku realizują interes ogólnospołeczny ma na celu przewycięzenie ujawnionych współcześnie ułomności doktryny liberalnej (Pysz, 2005).

Znajomość nie tylko efektywności rynkowej alokacji i koordynacji oraz jej proefektywnościowej motywacji do działania, lecz także wiedza o zawodności rynku w różnych sytuacjach coraz bardziej rozpoznanych przez naukę stanowi podstawę do zadania sobie pytania czy osiągnięcie coraz większej konkurencyjności może dokonywać się jeżeli kształtowanie ładu gospodarczego tak samo jak i samego przebiegu procesu gospodarowania w skali całej gospodarki zostanie pozostawione decyzjom i działaniom podmiotów gospodarczych na rynku. Klasycy liberalizmu uważali, że w warunkach pełnej wolności

³ http://ec.europa.eu/growthandjobs/european-dimension/200712-annual-progress-report/index_en.htm.

gospodarczej siły i mechanizmy rynkowe samoistnie będą kształtować konkurencję jak i konkurencyjny ład gospodarczy. Natomiast według ordoliberalistów był to podstawowy błąd, gdyż motywy działania jednostek kierowane ich egoistycznym interesem w warunkach swobody kształtowania przebiegu własnej działalności gospodarczej, a także i zasad gry rynkowej będą je pchały do zdobycia pozycji dominującej na rynku, co pozwoli im znaleźć się poza zasięgiem sił konkurencji rynkowej. Można by stąd wnioskować, że konkurencja rynkowa nie jest „prawem natury”, gdyż podmioty osiągające przewagę rynkową będą używały zdobytej w ten sposób władzy gospodarczej do eliminacji konkurencji. Dzieje się tak, gdyż gospodarka rynkowa posiada wewnętrzne siły i uwarunkowania do powstawania monopoli lub oligopoli, które wypierają konkurencję (Eucken, 1990).

Zgodnie z poglądami ordoliberalnymi zastosowanie zasady leseferyzmu w obszarze kształtowania się ładu gospodarczego było zgubne dla kapitalizmu, zagrożonego przez samych kapitalistów. Kwestię tę eksponował W. Ropke, twierdząc, że podmioty gospodarcze aktywnie poszukujące renty generują zyski w wyniku przenoszenia strat na pozostałe podmioty gospodarcze. Dzieje się tak wówczas, gdy chcą wyzwolić się od konkurencji rynkowej bądź jej unikać, tworząc struktury monopolistyczne (Ropke, 1994).

Przedstawiciele ekonomii ordoliberalnej nie poprzestali na twierdzeniu, iż proces kształtowania gospodarczego ładu nie powinien być pozostawiony swobodnym decyzjom podmiotów gospodarczych, lecz utrzymywali oni, że powinien należeć do zadań państwa, jako bezstronnego arbitra, w ramach polityki gospodarczej, której starali się stworzyć teoretyczne podwaliny. Dlatego, naczelną kwestią było sformułowanie zasad, za pomocą których państwo może prowadzić politykę kształtowania konkurencyjnego ładu gospodarczego. Przyjęli oni bowiem tezę, że nauka ekonomii jest nauką służebną i powinna podejmować wyzwania niesione przez problemy gospodarowania o istotnym znaczeniu dla społeczeństwa (Eucken, 1990).

Określenie i sformułowanie reguł gry gospodarczej miało na celu umożliwić dostosowanie się jednostek gospodarczych do wyzwań niesionych przez industrializację (Lippman, 1945). Obecnie gospodarki stoją wobec nowych i bardziej złożonych procesów. Muszą one sprostać wyzwaniom globalizacji gospodarki światowej i dużych zmian strukturalnych niesionych przez dezindustrializację oraz potrzebę adaptacji do ery, gdzie egzystencja społeczna będzie opierać się na wiedzy oraz wytwarzaniu usług.

Ordoliberalizm, inkorporowany w ramy społecznej gospodarki rynkowej jest realizowany poprzez współistnienie ładu konkurencyjnego oraz wzrostu zatrudnienia i dochodów z pracy. Kluczowym zagadnieniem związanym ze społeczną gospodarką rynkową w kontekście wypracowywania wyższych poziomów konkurencyjności gospodarki wydaje się być konkurencyjny ład gospodarczy.

Konkurencyjny ład gospodarczy jako metoda zwiększania konkurencyjności gospodarki

Koncepcja konkurencyjnego ładu gospodarczego odwołuje się do zasad gry rynkowej, które konstytuują stabilizacja i zabezpieczenie przed jakimkolwiek ograniczeniem wolności gospodarczej jednostek.

Zasady konstytuujące konkurencyjny ład gospodarczy, zbudowane przez Euckena na bazie analizy ponad 150-letniej historii liberalnej gospodarki, zasadzają się na trzech najważniejszych postulatach: wolności jako swobodzie działania i podejmowania decyzji, równości jako braku przywilejów i funkcjonowaniu takich samych reguł wobec wszystkich podmiotów gospodarczych, odpowiedzialności jako ponoszeniu konsekwencji przez podmioty gospodarcze za ich decyzje i działania.

W ordoliberalnej koncepcji konkurencyjnego ładu gospodarczego sedno stanowi osiągnięcie efektywnego rozwiązania problemu transferu zasobów oraz koordynacji

działalności gospodarczej w skali całości gospodarki. Jak wskazywał A. Fisher, jeśli społeczeństwo ma korzystać z efektów postępu ekonomicznego to w dynamicznej gospodarce musi występować ciągły transfer czynników produkcji dokonywany w jak najbardziej efektywny sposób, pod groźbą wystąpienia kryzysów gospodarczych (Fisher, 1935; Fisher, 1945). Zdaniem twórcy konkurencyjnego ładu gospodarczego, W. Euckena, rozwiązaniu tego zasadniczego problemu służyć ma główna zasada konstytuująca konkurencyjny ład gospodarczy – sprawny system cen doskonałej konkurencji (Eucken, 1990). Skuteczność funkcjonowania systemu cen - jego funkcja informacyjna, w ramach której ceny mają oddawać intensywność rzadkości zasobów realizowana jest jedynie w warunkach rynkowej konkurencji i tylko wówczas ceny są obiektywnymi parametrami rynkowymi. W takich warunkach podmioty gospodarcze muszą dostosować swoje działania do odzwierciedlonej w cenach skali rzadkości dóbr, a z takiego procesu dostosowawczego wynika optymalna alokacja i transfer zasobów w całej gospodarce. Wynika z tego, że uruchomienie sprawnego systemu cen doskonałej konkurencji musi stanowić podstawowe kryterium oceny każdego działania polityki gospodarczej, co ma na celu zaprzestanie uprawiania polityki kształtowania koniunktury, która pod jakąkolwiek presją wynikłą z danej sytuacji zniekształca mechanizm cenowy na przykład poprzez ekspansję kredytową, państwowe subwencje, zamrażanie cen czy zakaz importu (Eucken, 2003).

L. Thurow podkreślał, że wzrost produktywności warunkowany jest szybkością transferu czynników produkcji od działalności o niskiej produktywności do działalności o wysokiej produktywności. Nie sprzyja temu jednak jakkolwiek ingerencja państwa, która zniekształca konkurencyjny system cen (Thurow, 2001).

Jakakolwiek niestabilność siły nabywczej pieniądza powoduje, że relacja cen zostaje zniekształcona, siły zmierniczące do osiągnięcia stanu równowagi makroekonomicznej zachwiane, a produktywność obniżona z racji niewłaściwych decyzji podejmowanych na bazie nieprawidłowych rachunków ekonomicznych. Stąd wynika ukonstytuowanie się następczej zasady, którą jest stabilizacja wartości pieniądza.

Jakiegokolwiek ograniczenia dostępu jednostek gospodarujących do rynkowej podaży lub popytu prowadzi (służy) do ograniczania czy nawet niszczenia konkurencji. Ograniczony dostęp do rynku sprzyja i ułatwia tworzenie się monopolu. Jeśli istnieje nawet wolna konkurencja a rynki są zamknięte to brak dostępu do nich z zewnątrz / ich izolacja zakłóca mechanizm pożądaną alokacji zasobów w gospodarce. Najistotniejszą konsekwencją zamykania rynków jest osłabienie sił konkurencji, która wymusza wzrost produktywności, oraz obniżenie motywacji do zwiększania konkurencyjności.

Własność prywatna, niezbędna do istnienia ładu gospodarczego, w warunkach wolnej konkurencji prowadzi do osiągnięcia równowagi w podziale władzy gospodarczej między właścicielami środków produkcji. W warunkach konkurencji prywatna własność środków produkcji nie daje ich właścicielom władzy gospodarczej, a gwarantując swobodę zarządzania prywatnymi środkami produkcji służy interesowi społecznemu. Wynika to z tego, że funkcja prawa własności zależy od formy rynku, która nadaje jej odpowiedni charakter. W ramach porządku konkurencyjnego prywatna własność służy podnoszeniu produktywności, gdyż mechanizm rynkowej konkurencji spowoduje utratę prawa do dysponowania środkami produkcji każdego, kto na stałe nie utrzyma przynajmniej przeciętnego poziomu produktywności. Dzieje się to za przyczyną wysokiej ekonomicznej efektywności porządku konkurencji.

Wolność zawierania umów, tak samo jak prawo własności, może spełniać w gospodarce różne role, w zależności od formy rynku, jednakże istniejąca forma rynku zależy od stanowionego prawa (zagwarantowania wolności umów). Z jednej strony, utrzymanie konkurencji wymaga zapewnienia wolności zawierania umów, z drugiej zaś, swoboda w zawieraniu indywidualnych umów, wynikająca z potrzeby sprawnego przebiegu procesów

gospodarczych, musi być realizowana w warunkach konkurencji. Ma to na celu zabezpieczenie jej przed wykorzystaniem przeciwko wolności (wolność umów przy braku pełnej konkurencji może być wykorzystywana do umacniania struktur monopolistycznych w gospodarce).

Wolność jednostki konstytuująca konkurencyjny ład gospodarczy Euckena jest nierozdzielnie związana z odpowiedzialnością za siebie i swoje otoczenie. Dla zapobiegania podejmowania decyzji niosących za sobą marnotrawstwo zasobów podmioty gospodarcze powinny być odpowiedzialne za podejmowane działania. Miałyby służyć temu celowi konieczność wnikliwego badania rynku, a to z kolei chronić przed powstawaniem destrukcyjnych dla konkurencyjności struktur rynku (monopole, oligopole itp.).

Usprawnienie rywalizacji o jak najwyższe poziomy wydajności w ordoliberalnej koncepcji ładu gospodarczego musi być uzupełnione o odpowiedzialność, która ma stanowić element procesu „kierowania w warunkach wolnej konkurencji”. Odpowiedzialność jest niezbędna w zabiegach o wyższy poziom produktywności poprzez równoważne / ekwiwalentne efekty gospodarowania oraz o sprawne odsuwanie z działalności gospodarczych podmiotów nieefektywnie dysponujących swoimi zasobami produkcyjnymi, odnajdującymi swoje odzwierciedlenie w ponoszonych stratach. Odpowiedzialność związana jest z jednymi z najistotniejszych warunków wzrostu produktywności – szybkością przechodzenia od działalności nisko- do wysokoprodukcyjnych oraz wykluczaniem z szeregu podmiotów gospodarczych jednostek nieefektywnych (Thurow, 2001).

Analizując wzorce przyrostu produktywności, ważną ich determinantą są inwestycje długoterminowe, na których istotnie była również skupiona uwaga ordoliberalistów. Za najważniejszy wyznacznik inwestycji nastawionych na długi okres zwrotu / amortyzacji uznawali oni stabilność parametrów otoczenia gospodarczego. Znajomość skali należnych państwu podatków, uregulowań handlowo-ubezpieczeniowych itd. umacniają skłonność przedsiębiorców do podejmowania projektów inwestycyjnych. Co więcej, ordoliberalowie wskazują także na silne bodźce przedsiębiorców do konsolidacji kapitału w warunkach niestabilności polityki gospodarczej (obserwowanie zjawiska łączenia się przedsiębiorstw bądź ich działań w obliczu poszukiwania sposobów minimalizacji ryzyka wpływającego z otoczenia instytucjonalno-prawnego).

Tabela 2. jest próbą przedstawienia niektórych pryncypiów dla wybranych gospodarek celem zobrazowania ich przystawania do ordoliberalnych zasad zarządzania zasobami gospodarki.

Dane na temat subsydiów państwowych przedstawione w tabeli 2. jako pomoc państwa udzielona dla sektora rolniczego, przemysłowego, węglowego i transportu w krajach, które osiągają najwyższy poziom produktywności są bardzo niskie, i tak np. w Wielkiej Brytanii wynoszą 0,08%. Natomiast w Niemczech, które już w roku 1997 znajdowały się na dużym poziomie produktywności przy wysokich subsydiach, tj. 0,36% PKB w 2005 roku, zauważalny jest stały spadek produktywności. Natomiast wśród wybranych w powyższej tabeli krajów, które znajdują się na o wiele niższym poziomie produktywności niż gospodarki takie jak Niemcy, Wielka Brytania czy Stany Zjednoczone możemy zauważyć, że najwyższy wzrost produktywności w obserwowanych latach odnotowała Słowacja, która miała najniższe dotacje. W przypadku gospodarki węgierskiej, w której osiągnięty jest najwyższy poziom produktywności wśród wybranych krajów postsocjalistycznych duże subsydia państwowe i duża niestabilność pieniężna w stosunku do pozostałych krajów jest rekompensowana dużą otwartością rynków. Węgry mają najmniejszą ilość dni i procedur do otwierania firm oraz najmniejszy okres zamykania, jak i jedne z mniejszych kosztów otwarcia i najmniejsze koszty zamknięcia przedsiębiorstwa. Natomiast Słowacja, która utrzymuje najwyższe tempo wzrostu produktywności posiada najmniejsze koszty otwierania firm, co wskazuje na dużą otwartość rynków. Jednakże, wszystkie te kraje postsocjalistyczne zasadniczo odbiegają od wyników

osiąganych w krajach wysoko rozwiniętych, gdzie otwartość rynków cechuje bardzo niska ilość dni i procedur zarówno otwarcia jak i zamknięcia oraz skrajnie niskie czy wręcz zerowe (Wielka Brytania, Stany Zjednoczone) koszty otwarcia przedsiębiorstwa. Koszt zamykania przedsiębiorstw jest odzwierciedleniem szybkości i jakości zachodzenia procesu dezinwestycji, związanego bezpośrednio z realokacją zasobów w gospodarce. Niski poziom kosztów wychodzenia z rynku oznacza sprawne dezinwestowanie, co przekłada się na wzrost produktywności w gospodarce (Thurow, 2001). Można by wyłonić tutaj następującą zależność: w krajach, w których koszt otwarcia i kapitał minimalny potrzebny do rozpoczęcia działalności przedsiębiorstwa są stosunkowo niskie, gdzie konkurencja wydaje się osiągać dużą intensywność na większości rynków, produktywność wzrasta.

Tabela 2. Wskaźniki odzwierciedlające przystawanie wybranych gospodarek do niektórych pryncypiów konstytuujących konkurencyjny ład

Kraje	System cen zdolnych spełniać funkcje wskaźnika rzadkości zasobów (pomoc państwa udzielona dla sektora rolniczego, - węglowego, transportu – oprócz kolei i innych usług, jako % PKB, 2005)	Stabilność wartości pieniądza (wskaźnik inflacji, 2007)	Otwartość rynków			Materialna odpowiedź podmiotów gospodarczych (stopa odzyskiwania wierzytelności od upadłej firmy [recovery rate] - ilość centów na dolara	Stabilność polityki gospodarczej (wielkość inwestycji venture capital*, jako % PKB w cenach rynkowych w 2006)	
			Otwieranie przedsiębiorstwa: liczba procedur/ilość dni/koszt jako % PNB <i>pre capita</i> /minimalny kapitał jako % dochodu <i>per capita</i>	Pozyskiwanie licencji: liczba procedur/ilość dni/koszt jako % dochodu <i>per capita</i>	Okres zamykania przedsiębiorstw w latach/koszt zamykania przedsiębiorstwa jako % majątku		Inwestycje, mające na celu uruchomienie działalności	Inwestycje, mające na celu rozwój przedsiębiorstwa
Niemcy	0,36	2,3	9/18/5.7/42.8	12/100/63.1	1.2/8	53.4	0,011	0,033
Czechy	0,15	3	10/17/10.6/34.9	36/180/18.5	6.5/15	21.4	0	0,001
Węgry	1,57	7,9	6/16/17.7/65.1	31/211/10.4	2/15	38.4	0,005	0,035
Polska	0,59	2,6	10/31/21.2/196.8	30/308/159.8	3/22	27.8	0,001	0,008
Słowacja	0,33	1,9	9/25/4.2/34.1	13/287/14.9	4/18	45.2	0,0009**	0,0014**
Wielka Brytania	0,08	2,3	6/13/0.8/0	19/144/64.6	1/6	84.6	0,224**	0,406
USA	-	2,85	6/6/0.7/0	19/40/13.4	1.5/7	75.9	0,0346	0,1467

*Inwestycje *venture capital* są to inwestycje na niepublicznym rynku kapitałowym (nie notowane na giełdzie) w celu osiągnięcia średnio- i długoterminowych zysków z przyrostu wartości kapitału. Fundusz kupujący udziały tego typu przedsiębiorstw stara się, aby wartość przedsiębiorstwa wzrosła, by po kilku latach odsprzedać swe udziały z zyskiem. Fundusz zarabia tylko wtedy gdy zarabiają inni udziałowcy i razem z nimi ponosi ryzyko. Inwestorzy w *venture capital* wspierają zarząd w realizacji programu rozwoju firmy – są inwestorami aktywnymi oraz aktywnymi członkami rad nadzorczych

** dane dla 2005

*** dla 2005 roku: 0,047

Źródło: Eurostat; Doing Business 2008, the World Bank Report, Washington 2007; Index of Freedom, <http://www.heritage.org/Index/>; http://www.inflationdata.com/Inflation/Inflation_Rate/CurrentInflation.asp.

Ważną cechą ordoliberalnych idei gospodarczych jest odpowiedzialność podmiotów gospodarczych za swoje działania. Mierząc tę właściwość gospodarki stopą odzyskiwania wierzycielności od upadłej firmy można stwierdzić, że najwięcej centów na jednego dolara odzyskuje się w krajach cechujących się wysokimi poziomami produktywności (Niemcy, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone), co wskazuje nie tylko na sprawny system prawa upadłościowego w tych krajach, ale wydaje się, że również na stosunkowo silne poczucie odpowiedzialności. Podobnie relacja układa się w odniesieniu do kolejnej cechy ordoliberalnego ładu gospodarczego – stabilności polityki gospodarczej, mierzonej wielkością inwestycji *venture capital*. Najwyższe ich poziomy wykazują kraje tj. Niemcy, Wielka Brytania, czy Stany Zjednoczone.

Konkludując analizę powyższej tabeli nasuwa się tutaj jeszcze jedno spostrzeżenie, że struktura czynników, określających wzrost produktywności i wzrost gospodarczy jest właściwa (odmienna) dla każdej gospodarki (Zienkowski, 2007) ze względu na zróżnicowane uwarunkowania rynkowe.

By przedsiębiorstwa mogły funkcjonować konieczne jest istnienie szeroko rozumianej infrastruktury – zespołu warunków koniecznych do prowadzenia danej działalności gospodarczej. Infrastrukturę można podzielić na ciężką (np. drogi) i lekką (co stanowi otoczenie prawno-instytucjonalne – reguły gry) (Pietrzyk, 2007). A ponieważ wszystkie firmy planując swoje działania odnoszą się bezpośrednio do infrastruktury możliwym jest wystąpienie problemu związanego ze zjawiskiem przywłaszczenia. Dlatego budowanie (tworzenie) infrastruktury lekkiej (otoczenia prawno instytucjonalnego) nie można pozostawić podmiotom gospodarczym.

Gdy przedsiębiorstwa działające w danej branży chcą się rozwijać muszą poczynić szereg inwestycji w szeroko rozumianą infrastrukturę, z której efektów będą mogły korzystać nowo wchodzące do branży firmy, dla których brak istnienia tej infrastruktury może stanowić barierę wejścia. Jeżeli istniejące firmy skalkulują, iż wejście nowych firm wprowadzi na tyle dużą konkurencję, iż stracą one możliwość korzystania z renty i utracone na korzyść konkurencji zyski przeważą nad korzyściami z inwestycji nie zostaną one podjęte. W takiej sytuacji mamy do czynienia z problemem przywłaszczenia (Krugman, 2007). Firmy wolą zaniechać swój rozwój byle tylko nie dopuścić do wejścia nowych firm. Zahamowanie konkurencji prowadzi do tego, że firmy zamiast koncentrować się na poprawie efektywności skupiają się na utrzymaniu swojej pozycji i czerpaniu korzyści z renty.

Jedną z możliwości niwelacji efektu przywłaszczenia jest kreacja ładu gospodarczego przez państwo, które automatycznie tworzy infrastrukturę instytucjonalno-prawną, a w jej ramach zostaje efektywnie tworzona infrastruktura szeroko rozumiana, zgodnie z decyzjami podejmowanymi przez podmioty gospodarujące. W ten sposób państwo poprzez tworzenie otoczenia będzie znosić naturalne bariery wejścia dla nowych przedsiębiorstw i tworzyć warunki sprzyjające tworzeniu się ładu gospodarczego, zabezpieczeniu konkurencji i rozwojowi konkurencyjności.

Kolejną próbą ukazania ścisłego związku między konkurencyjnością a wolnością gospodarczą jest zaprezentowanie w Tabeli 3. poziomów indeksu konkurencyjności dla 10 najbardziej konkurencyjnych krajów oraz indeksu wolności dla 10 krajów najlepiej i najgorzej liberalnych gospodarczo.

Tabela 3. Indeks konkurencyjności (Competitiveness Index - World Competitiveness Yearbook 2007) i indeks wolności (Index of Economic Freedom 2008 - the Heritage Foundation and the Wall Street Journal) dla wybranych krajów

Indeks konkurencyjności	Indeks wolności	Miejsce w rankingu indeksu wolności (miejsce na 157 sklasyfikowanych krajów) dla 10 najmniej konkurencyjnych krajów
(główne czynniki konkurencyjności gospodarki: funkcjonowanie gospodarki, efektywność rządu, efektywność przedsiębiorstwa, infrastruktura)	indeks obejmuje 10 wolności: wolność do otwierania, prowadzenia i zamykania działalności gospodarczej, wolność handlu międzynarodowego, wolność fiskalna – skala obciążenia podatkowego, rozmiary rządu – konstrukcja wydatków, wolność monetarna – stabilność cen, wolność inwestowania – wolny przepływ kapitału, wolność finansowa – bezpieczeństwo bankowe i niezależność od rządu, prawa własności – zdolność akumulacji własności prywatnej zabezpieczanej przez państwo, wolność od korupcji, wolność pracy – swoboda interakcji między pracownikami i przedsiębiorstwami, bez interwencji państwa)	
Konkurencyjność – zdolność gospodarki do stworzenia i utrzymania środowiska sprzyjającego utrzymaniu konkurencyjności przedsiębiorstw (prywatnych i państwowych), w których tworzona jest w pierwszej kolejności wartość ekonomiczna i dobrobyt	Wolność gospodarcza obejmuje wolności i prawa do produkowania, dystrybuowania i konsumpcji produktów i usług. Najwyższa forma wolności gospodarczej dostarcza absolutnego prawa do własności, w pełni realizowanych wolności w przepływie pracy, kapitału i dóbr, braku jakichkolwiek ograniczeń wolności ekonomicznej, oprócz tych, niezbędnych do ochrony i utrzymania wolności	
10 krajów o najwyższym indeksie		
Stany Zjednoczone	Hong Kong	
Singapur	Singapur	
Hong Kong	Irlandia	
Luksemburg	Australia	
Dania	Stany Zjednoczone	
Szwajcaria	Nowa Zelandia	
Islandia	Kanada	
Niderlandy	Chile	
Szwecja	Szwajcaria	
Kanada	Wielka Brytania	
10 krajów o najniższym indeksie		
Wenezuela	Korea Północna	148 [45]
Indonezja	Kuba	119 [53,9]
Chorwacja	Zimbabwe	113 [54,6]
Polska	Libia	83 [59,5]
Argentyna	Birma	108 [55,1]
Afryka Południowa	Turkmenistan	57 [63,2]
Brazylia	Iran	101 [55,9]
Turecja	Białoruś	74 [60,8]
Meksyk	Bangladesz	44 [66,4]
Ukraina	Wenezuela	133 [51,1]

Źródło: <http://www.imd.ch/research/publications/wcy/upload/scoreboard.pdf>;
<http://www.imd.ch/research/publications/wcy/announcing.cfm>;
<http://www.heritage.org/Index>.

Na bazie analizy Tabeli 2. wyłania się pewna prawidłowość – kraje, w których osiągana jest najwyższa konkurencyjność gospodarcza odznaczają się zarazem wysokimi poziomami indeksu wolności. Jednakże, jak wynika z powyższej treści artykułu – założeń koncepcji ordoliberalnych – punktem wyjścia do osiągnięcia przez gospodarkę zrównoważonego wzrostu produktywności jest tworzenie warunków wolności gospodarczej. Stąd, kraje, które obecnie cechują się najwyższymi poziomami konkurencyjności to kraje, w których nadrzędnym celem polityki gospodarczej było i jest tworzenie warunków rozwoju dla jak największej wolności gospodarczej. Natomiast kraje o najniższych wskaźnikach konkurencyjności plasują się równocześnie na najniższych pozycjach w rankingach indeksu wolności gospodarczej lub posiadają historycznie stosunkowo krótki okres wprowadzania i utrwalania wolności gospodarczej. To, co mogłoby potwierdzać tezę podniesioną w niniejszym artykule, to fakt, iż żadna z gospodarek, która zajmuje niską pozycję w indeksie wolności nie osiągnęła wysokiego poziomu konkurencyjności. Spośród 10 najmniej konkurencyjnych gospodarek ujętych w badaniach IMD w Lozannie (World Competitiveness Yearbook) w 2007 roku żadna z nich znacząco nie przekroczyła indeksu wolności na poziomie 70⁴ w latach 1995-2007 (Argentyna była jedynym w tej grupie krajem, w którym zanotowano wskaźnik wolności w przedziale 70,61-74,67 w latach 1996-2000), co oznacza, że odznaczają się one umiarkowaną wolnością gospodarczą, brakiem wolności gospodarczej lub wolność gospodarcza jest w nich tłumiona.

Podsumowanie

Główną ideą artykułu jest ukazanie konkurencyjnego ładu gospodarczego jako najważniejszej metody tworzenia warunków gospodarczych sprzyjających osiągnięciu wysokich poziomów konkurencyjności gospodarki. W jej świetle wolność gospodarcza stanowi fundament budowania i podtrzymywania konkurencyjności gospodarczej. W teorii ładu gospodarczego (Ordnungstheorie) Euckena zostały stworzone także zasady polityki gospodarczej służące realizacji porządku konkurencji, w ramach których przebieg procesów gospodarczych zostaje pozostawiony decyzjom i działaniom podmiotów gospodarczych, natomiast forma i zasady gry rynkowej są tworzone i chronione przez politykę kształtowania ładu gospodarczego. Konkurencyjna gospodarka rynkowa nie jest „prawem natury”, a w egoistycznym interesie podmiotów gospodarczych uwięzione jest pragnienie wyzwolenia się spod działania mechanizmu konkurencji rynkowej, nazwanego przez Lippmana „bezlitosną dyktaturą rynku” (Lippman, 1945). Umocnieniu się sił konkurencji rynkowej mają służyć między innymi takie pryncypia konstytuujące ład gospodarczy jak odpowiedzialność podmiotów gospodarczych, otwartość rynków, stabilność wartości pieniądza, stała i nie dyskrecjonalna polityka gospodarcza. Ujmując inaczej, zgodnie z podstawami teoretycznymi konkurencyjnego ładu gospodarczego nasilenie się konkurencji rynkowej następuje poprzez stworzenie i zabezpieczenie warunków rozwoju wolności gospodarczej.

W koncepcjach ordoliberalnych zostaje zawarty zarówno materialny cel gospodarowania jak i nadrzędne wartości społeczne, takie jak wolność jednostki oraz sprawiedliwość społeczna, mające znaczenie ponadczasowe (Pysz, 2007).

Współcześnie funkcjonujące rynki w coraz większej mierze rozrastają się, przekształcając się w rynki ogólnosiękatowe, jednak brak ich niezawodności pozostaje. Stan taki wymusza wprowadzanie ram działania, które tłumiąc szkodliwe elementy żywiołowości swobody gospodarczej nie będą jednocześnie niwelowały jej cech proproduktywnościowych. Warunki takie dostrzeżone zostały w ordoliberalnym konstruktywizmie porządku

⁴ wskaźnik (procent) wolności w przedziale 80-100 oznacza istnienie pełnej wolności gospodarczej, 70-79,9 – dominującej wolności gospodarczej, 60-69,9 – umiarkowanej wolności gospodarczej, 50-59,9 – dominującego braku wolności gospodarczej, 0-49,9 – tłumienia wolności gospodarczej.

gospodarczego.

Również empiryczne obserwacje potwierdzają wskazania w teorii, chociaż struktura czynników produktywności jest różna w różnych krajach, na co wskazywał W. Eucken, mówiąc że jakość parametrów otoczenia gospodarczego, odpowiadającego ordoliberalnym regułom uzależniona jest od specyfiki każdego kraju.

BIBLIOGRAFIA:

1. Doing Business 2008, the World Bank Report, Washington 2007
2. Eucken W., 1990, Die Grundsätze der Wirtschaftspolitik, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen, s. 31, 254
3. Eucken W., 2003, Polityka porządku konkurencji – zasady konstytuujące, w: Społeczna gospodarka rynkowa. Idee i możliwości praktycznego wykorzystania w Polsce, red. Mączyńska E., Pysz P., wyd. PTE, Warszawa, s. 74
4. Fisher A. G. B., 1945, Economic Progress and Social Security, Macmillan, London, s. 56
5. Fisher A. G. B., 1935, The Economic Implications of Material Progress, International Labour Review, s. 18
6. http://ec.europa.eu/growthandjobs/european-dimension/200712-annual-progress-report/index_en.htm
7. http://europa.eu/scadplus/glossary/competitiveness_en.htm
8. Lippman W., 1945, Die Gesellschaft freier Menschen, A. Francke AG, Bern, s. 270
9. Pysz P., 2007, Ordoliberalna koncepcja polityki gospodarczej Waltera Euckena, Ekonomista 3
10. Pysz P., 2005, Rola państwa w ordoliberalnej koncepcji polityki gospodarczej, Ekonomista 1, s. 77-78
11. Remarks by Chairman Alan Greenspan, 2000, Structural change in the new economy, Before the National Governors' Association, 92nd Annual Meeting, State College, Pennsylvania, July 11
12. Ropke W., 1994, Die Lehre von der Wirtschaft, wyd. 13, Verlag Paul Haupt, Bern-Stuttgart-Wien, s. 305
13. Sadowski Z., 2003, O ustroju społeczno-gospodarczym, w: Polski ustrój społeczno-gospodarczy: Jaki kapitalizm?, red. Mujżel J., Fiedor B., Owsiak S., Mączyńska E., Warszawa, RSSG, Raport nr 22, s. 30-33
14. Stiglitz J., 2004, Informacja i zmiana paradygmatu w ekonomii. Część I i II, Gospodarka Narodowa 3
15. Thurow L., 2001, The zero-sum society, Basic Books Inc, s. 76, 79
16. Zienkowski L., 2007, Determinanty i perspektywy wzrostu gospodarczego w nadchodzących latach, Ekonomista 6
17. Pietrzyk I., 2007, Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich, PWN, Warszawa, s. 22
18. Krugman P.R., Obstfeld M., 2007, Ekonomia międzynarodowa, Teoria i polityka, Tom 1, PWN, Warszawa, s. 366